

VANTAAN KAUPUNKI
Kaupunginhallituksen puheenjohtaja
Tapani Mäkinen

TALOUSARVIOPUHE

14.11.2005

Arvoisa puheenjohtaja,
 hyvät valtuutetut ja virkamiehet

Talousarvioesityksen päätöksentekoprosessi etenee suunnitelman mukaisesti, kun tänään valtuutetut pääsevät käsittelemään kaupunginhallituksen esitystä vuoden 2006 talousarvioksi sekä taloussuunnitelmaksi vuosille 2006-2008. Perinteisesti on kaupunginhallituksen puheenjohtajalle tässä yhteydessä annettu puheenvuoromahdollisuus. Tapa on hyvä ja olen hyvilläni, että saatan ensi kertaa esiintyä mainitussa ominaisuudessa talousarvion käsittelyn yhteydessä.

Olin viime viikon torstain ja perjantain Varsovassa edustamassa Uudenmaan maakuntaa, eli Helsinki Region – kuten aluettamme englanniksi viisaasti nimitetään, joten en voinut olla valtuuston informaatiokokouksessa kuuntelemassa ministeri Mannisen johdolla käytyä keskustelua paras-hankkeesta. Minut on tavoittanut viesti, että kuntaministeri selvitti osaltaan perusteellisesti kunta- ja palvelurakennemuutosta. Kuullun mukaan hän toi esille, että Vantaa on köyhä monilla mittareilla mitattuna ja todistettuna.

Pidän hyvänä, että valtuutetuilla oli mahdollisuus kuulla laajempaa, koko maata koskevaa informaatiota ja esittää ministerille suoraan kysymyksiä. Olemme päättäjinä hyvin vaativassa tilanteessa – tilanteessa jossa on kyettävä näkemään asioita huomattavasti laajemmin kuin vain omalta kotiportilta, ehkäpä laajemmin kuin olemme aiemmin tottuneet näkemään.

Pohdintaa tulevaisuutta varten

Mielenkiintoista on ollut lukea lehtien kirjoituksia kaupunkimme taloudellisesta tilanteesta.

Eräs artikkeli jäi vahvasti mieleeni. Lainaus: ” Vantaalla on omaisuus, mutta ei rahaa. Vantaa on kuin mummo, joka valittaa käteisen rahan vähyyttä. Samalla hänellä voi olla kuitenkin viisi arvoasuntoa”.

(Lainaus löytyy lehdestä nimeltä Presso 29.10.05 ja sen on sanonut yritysjohdon neuvonantaja, B& Mansin tj. Bo-Erik Ekström. Hän teki mm. EVAn julkaiseman raportin ”Pelastakaa Helsinki”.)

Tässä Presson laajassa artikkelissa arvioidaan - kritiikiksikin sitä voi nimittää - kuntien tapaa tehdä tuloslaskelmia kaupunkitasolla ja tytäryhtiöiden roolia konsernissa ja sen tuloslaskelmassa. Ekström nostaa esiin, että kuntien suora vertaaminen toisiinsa on juuri erilaisista ratkaisuista johtuen hankalaa. ”Tyttäret voivat investoida toimintaansa, vaikka omistajan talous olisi kuralla. Miten kokonaista kuntakonsernia voidaan ohjata, kun sitä ei edes raportoida konsernitasolla?” Samassa artikkelissa todetaan, että kuntien pirstaloitunut raportointi vaikeuttaa niiden hallinnointia.

Edelleen lainausta Presson artikkelista ” Jos Vantaa olisi yritys, kaupungissa mietittäisiin miten sen ydintoiminnat sosiaali-, terveys- ja koulutoimi saataisiin parhaiten rahoitettua”, tämä osoittaa, että jokin on jäänyt Helsingin pelastajalle, Bo-Erik Ekströmillekin, epäselväksi. Vantaalla on jo useamman vuoden viety läpi prosessia, jossa on korostunut juuri nämä kolme mainittua ydintoimintaa, tietysti aina voimme arvioida onnistumistamme. Se mikä meille on käynyt selväksi, on sosiaali- ja terveystoimen menojen jatkuva kasvu, joka pääsääntöisesti johtuu lisääntyvistä erikoissairaanhoidon kuluista, mikäli kasvua ei saada taitettua, johtaa se väistämättä lisääntyvään verorasitukseen ja palvelutason heikentämiseen.

Ja kuten hyvin kaikki tiedämme, olemme jo runsaan vuoden käyneet loputtomalta tuntuvaa kunta-valtio-keskustelua lapsirikasta Vantaata rankaisevasta valtionosuusjärjestelmästä, viestimme on ainakin mennyt perille, arvioitavaksi jäävät tulokset.

Julkishallinnon toimintatavat poikkeavat yritysmaailmasta. Mutta tavoite on sama, saada toiminta vastaamaan omistajan tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla. Omistajana ovat kuntalaiset, Vantaalla tänään jo yli 187 000 asukasta. Tavoite ja asia ovat mutta kieli ja toimintatavat eroavat. Demokratialla on hintansa.

Kannattaa lukea mainittu artikkeli, sillä se antaa paljon pohdittavaa.

Työ kaupunginhallituksessa

Kaupunginhallitus on omassa työssään kiinnittänyt huomiota vuoropuhelun ja tiedon saannin edistämiseen.

Virkamiesjohdon, kaupunginhallituksen, valtuuston- sekä valtuustoryhmien puheenjohtajien yhteiset aamu- ja iltakoulut palvelevat juuri tätä tarkoitusta. Keskustelu ja yhteinen pohdinta on mahdollistanut hyvähenkisen käsittelyprosessin, kaupunginhallituksessa lähes kaikki päätökset ovat syntyneet yksimielisinä.

Tässä yhteydessä on tärkeää tuoda esille, että kaupunginhallituksen työssä joudumme ottamaan huomioon monia asioita, emme vaan virkamiestyönä esitettyjä lukuja sekä niihin liittyviä perusteita. Yhteinen sitoutuminen Vantaan - kotikaupunkimme - pelastamiseen, on ollut käsin kosketeltavaa. Luottamushenkilöjohdon työskentelyssä on ollut tunnistettavissa vahva kriisitietoisuus taloutemme tilanteesta. Tekeminen on suunnattu kaupungin tuloksen muuttamiseksi positiiviseksi, määrätietoisesti aikataulussa joka on välttämätön, eli vuoteen 2008 mennessä.

Kaupungin jatkuva ja voimakas velkaantuminen on aiheuttanut kaupunginhallituksen käsittelyssä jatkuvaa päänsärkyä, velkaantumisesta johtuen perustettiin kesäkuussa palveluverkkotoimikunta, jonka hyvin tehdyn työn tulokset investointien määrän hallitussa leikkaamisessa näkyvät tulevina vuosina. Kaikki toimenpiteet velan sekä lisävelkaantumisen määrän leikkaamiseksi on kyllä harkittava.

Lautakunnissa sekä edelleen kaupunginhallituksessa on jouduttu tekemään myös päätöksiä, jotka eivät yksittäisinä asioina ole aina olleet kaikkien luottamushenkilöiden mieleen. Kokemuksen tuomalla oikeudella kuitenkin sanon, että politiikka on ja tulee länsimaisessa demokratiassa olemaan aina kompromissien tekemistä ja siten sen myötä syntyvä lopputulos on kuitenkin ehkä parempi kuin riidan ja äänestyksien kautta syntyvä – sitä voisi kutsua hallituksi tulevaisuuden tekemiseksi.

Kunnalliseen demokratiaan kuuluva perussääntö, että päätökset tehdään esittelystä, toteutuu kansanvaltaisen prosessin kautta. Tänään ovat vuorossa vantaalaisten valitsevat edusnaiset ja – miehet, te arvoisat kaupunginvaltuutetut.

Kunnioitettu herra valtuuston puheenjohtaja,

Sanonta: Ajattele globaalisti toimi paikallisesti, on muistamisen arvoinen.

Suomen ja niin myös Vantaan talouden näkymät ovat riippuvaisia suuremmista ympyröistä. Euroopan tasolla talouskasvu on hidastunut, vaikutukset näkyvät myös paikallisesti. Suomen kansantalouden kasvu jää ennusteiden mukaan kahteen prosenttiin ja valtion tulo- ja menoarvio pohjautuu kolmen prosentin BKT:n kasvuun. Elämäämme vaikuttavat myös mm. paperiteollisuuden tuotantoseisoksi, maailman kriisialueet ja luonnonkatastrofit; kaksi viimeksi mainittua vaikuttaneet mm. öljyn maailman markkinahintaan.

Tällä hetkellä elämme maailmantalouden heikoimman lenkin alueella, jossa työttömyys pysyttelee 9 prosentin tasolla. Viimeaikaiset tapahtumat Ranskassa ovat signaaleja, joita ei tule sivuuttaa paikallisesakaan ajattelussa. Kaikki on sidoksissa kaikkeen. Jokainen ihminen odottaa arvostusta ja että hänen

tarpeensa otetaan huomioon. Ketju - asunnottomuus, työttömyys, koulutuksen ja kielitaidon puute - johtaa mitä todennäköisimmin syrjäytymiseen ja sairastumiseen sekä henkiseen että fyysiseen. Syntyy epävarmuuden hallitsematon kierre, yksilön pahoinvointi lisääntyy ja lopulta kaikki purkautuu pelon ja huolen aiheuttamaan kaaokseen. Suurin tapahtunut muutos toimintaympäristössämme on, että me joudumme elämään jatkuvassa epävarmuudessa. Se vaikuttaa meidän jokaisen ihmisen elämään ja arjesta selviytymiseen. Muun muassa työttömyydestä Suomessa tälläkin hetkellä aiheutuva lasku, vastaa jo valtion tuloveron loppusummaa, eli yhtälö on kestämaton! Sivistynyt kansakunta huolehtii heikoimmistaan kaikissa olosuhteissa, se on meidän päättäjien velvollisuus.

Edunvalvonnan tehostaminen on keskeinen haasteemme. Tieto ja vuoropuhelu lisäävät ymmärrystä, mutta kasvattaa myös tuskaa, se on tosiasia. Vantaan taloudellinen kehitys on sidoksissa Helsingin seutuun. Uskon, että me tiedostamme tosiasian: jos veturi ei ole kunnossa ei liiku junakaan. Suomen menestys on riippuvaista kyvystämme säilyttää kilpailukykyämme kaupunkiseutuna - metropolialueena. Tämän ymmärryksen laajentaminen on keskeinen tehtävä ja helppoa se ei ole. Toisaalta meidän on vantaalaisina päättäjinä osattava jättää itsekkäät, vain omaa etua vaalivat näkökulmat taustalle, kun kyseessä on seudun ja koko kansakunnan etu.

Valtakunnan tasoiset ohjelmat ja kehittämishankkeet

Kunta- valtio suhteessa olemme haastavassa tilanteessa. Valtioneuvoston asettama peruspalveluohjelma v. 2006-2009 luo raamit valtakunnan tasoiseen kehittämishankkeelle. Vantaalla on myös turvattava ihmisten perustarpeet: koti, työ, terveys, sosiaalinen turva, koulutus ja mielekäs vapaa-ajanvietto. Ne ovat pysyviä tarpeita.

Samalla on oivallettava, että joudumme tarkastelemaan palvelujen tuottamisen prosesseja näkökulmasta, joka takaa sekä laadun että kilpailukykyisen hintavertailun. Yleisesti on todettava, että kilpailukykyisenä pysyminen edellyttää entistä monipuolisempaa yhteistyötä, mutta esim. voimassa oleva kansallinen lainsäädäntömme on yksi konkreettinen este, EU-lainsäädännöstä puhumattakaan.

Innostus ja halu eivät yksistään riitä, asioita on johdettava, tietoa lisättävä ja seuranta sekä raportointia parannettava ja kehitettävä. Henkilöstön on osattava luoda verkostoja ja yhteyksiä, joissa teorit muuttuvat aidoksi toiminnaksi. Paperit ja kirjoitetut strategiat ovat alku; ne on osattava muuntaa eläväksi elämäksi – ihmisten elämäksi. En tässäkään yhteydessä jätä mainitsematta yrittäjyyden aivan käsittämättömän suurta merkitystä koko Suomen tulevaisuudelle, sillä tulevaisuus on suorassa kytköksessä uusiin työpaikkoihin. Merkittävä rooli on myös monipuolisella, innovatiivisella yhteistyöllä tiede- ja kulttuurielämän kanssa. Se on entistä tärkeämpää. Hyvä johtaminen tarkoittaa myös, että suunnittelu ja käytäntö kohtaavat todelliset tarpeet. Kaupunginhallituksessa linjattiin: Talouden seuranta ja raportointia kehitetään siten, että se vastaa paremmin todellisuutta ja se työ pitää aloittaa heti.

Paikallisina poliittisina päättäjinä olemme asettaneet tavoitteemme selkeästi hyväksyessämme Vantaan vision: Vantaalla eri-ikäisten ihmisten on hyvä elää. Linjaus velvoittaa meitä kaikkia toimimaan asetetussa suunnassa ja varmistamaan eteneminen tehtävillä talousarviopäätöksillä. Vision toinen osa asettaa eteemme konkreettisesti kehittämisen tarpeet ja niihin liittyvät haasteet: Kaupunki on kansainvälinen liiketoiminnan, logistiikan ja osaamisen keskus.

Olemme myös päättäneet ensi vuoden kuluessa uudistaa kaupunkimme vision. Arvoisat valtuutetut, se tarkoittaa sitä, että voimassa oleva visiomme, on saavutettu, eli se ei anna meille päättäjille enää riittävä haastetta. Olen kanssanne samaa mieltä siitä, että visiomme on varmasti syytä laittaa arvioinnin kohteeksi, mutta näillä olemassa olevilla pelimerkeillä tuntuu nykyisessäkin visiossa olevan kohtuudella haastetta.

Kunta- ja palvelurakennemuutosten tuomat haasteet

Menemättä tarkemmin uudistusten sisältöön totean, että peruspalveluohjelmassa on kiinnitetty huomio tuottavuuden heikkoon, jopa laskevaan kehitykseen kuntien tuottamisissa palveluissa. Myös meiltä edel-

lytetään palvelurakennetta ja tuottavuutta koskevia päätöksiä, joilla toimintamenojen kasvua voidaan hillitä siten, että kasvu voidaan pitää verotulojen ja valtionosuuksien asettamissa rajoissa. Tosiasia on, että kuntien rahoitusongelmat ovat sitä luokkaa, että muutosprosessia on nopeutettava ja että meidän on tosissaan etsittävä uusia malleja ja ratkaisuja – tuntemamme Pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuus nykyisessä kuntataloudessa on aidosti uhattuna!

Mielipideilmasto on muuttunut ja se tosiasia meidän on päättäjinä nähtävä ja tunnustettava. Olemme peruskysymysten äärellä. Meille valtakirjan antaneet asukkaat ovat jo 56-prosenttisesti sitä mieltä, että pääkaupunkiseudun kuntien rajat ovat keinotekoiset. Rehellisesti sanottuna, enemmistö vantaalaisista on sitä mieltä, että: a) rajat haittaavat heidän elämäänsä, b) taloudellinen tulevaisuus osana suurempaa kokonaisuutta on turvatumpaa tai vielä jotain muuta. Meiltä kuitenkin odotetaan vastauksia ja ne meidän on kyettävä antamaan. Vanha kokemukseen perustuva totuus on se, että jos jää prosessin ulkopuolelle ja on passiivinen, on auttamatta pois pelistä. Siihen meillä ei ole varaa. Miten Vantaan kaupunki - päättäjät ja virkamiehet - näkevät tulevaisuuden ja millaisia ratkaisuja olemme valmiit tekemään?

Ydinkysymyksiä ovat esimerkiksi:

Ensinnäkin:

Mitä etua kuntaliitoksista olisi pääkaupunkiseudulla jossa Espoon asukasmäärä vastaa Satakuntaa ja Vantaan väkiluku on samaa kokoluokkaa koko Lapin läänin väkimäärä kanssa – Helsingin vertailusta puhumattakaan.

Ja toiseksi:

Karkaisiko kansalaisten kosketus päättäjiin ja mitä vaikutuksia sillä olisi hyvinvointiin? Miten kävisi lähidemokratian? Perustettaisiinko kaupunginosavaltuustoja?

Vielä tällä valtuustokaudella olisi hyvä selvittää, mitä kuntien yhdistäminen pääkaupunkiseudulla oikeastaan tarkoittaa. Onko mahdollisella yhdistämishankkeella todellakin saavutettavissa todellisia etuja vai voidaanko nämä edut saavuttaa kehittämällä jo etenemässä olevia muutosprosesseja?

Onko suuruuden ekonomia saavutettu jo nykyisissä Suomen suurimmissa kunnissa, voiko vielä saavuttaa taloudellisia synergiahyötyjä?

Uskon, että me kaikki ajamme pohjimmiltaan samaa asiaa - parhainta mahdollista vastiketta verorahoillemme ja parhaimpia mahdollisia palveluita kuntalaisille. Siksi meidän on aidosti selvitettävä eri mallien hyötyjä ja haittoja sekä esimerkiksi vaikutuksia lähidemokratiaan.

Pidetään hyvät päämäärät ensisijaisena, mutta ollaan jatkuvassa liikkeessä, parhaaksi ja yhteisesti katsomallamme aikataululla.

Omissa kannanotoissani olen korostanut ja korostan edelleen seuraavia asioita:

- Kuntien itsehallintoa ja oikeutta päättää itse asioistaan tulee kunnioittaa jatkossakin. Ylhäältä ohjatut ratkaisut eivät toimi – siitä on viljalti esimerkkejä yhteiskuntajärjestelmistä, joissa sitä on kokeiltu.
- Erityisesti pääkaupunkiseudulla ja laajemmin Helsingin seudulla puhutaan Suomen oloissa selvaisesta valtavasta mittakaavasta, että minun mielestäni päämäärä ja hyvät keinot tulisivat olla ensi sijalla. Suuri laiva kääntyy hitaasti ja niin pitää ollakin. Äkkikäänös voisi näet kaataa koko laivan tai johtaa nykyistä heikompaan tilanteeseen.
- Tärkeämpää kuin aikataulun korostaminen on korostaa sitä, että paras asiantuntemus pääkaupunkiseudun ongelmista ja parannuskeinoista on alueen omilla päättäjillä ja virkamiehillä. Juuri kunnallinen itsehallinto on lopulta kautta vuosikymmenten ollut tehokkain primus motor parempaan hyvinvointiin.

Omissa linjauksissamme olemme tehneet pääkaupunkiseudulla yhteistyötä luomalla yhteisen vision tulevaisuudesta. Vantaan on oltava mukana aktiivisena toimijana kaikissa prosessin vaiheissa. Vastuuta on jaettava oman hallinnon sisällä ja löydettävät parhaat voimat eri työryhmiin. Paikallinen, mutta myös pääkaupunkiseudun laaja-alainen tuntemus, on hyödyksi tässä yhteydessä.

Meillä on edessämme uusi metropolialueen visio ja sen omaksuminen ajattelumme ja työmme lähtökohdaksi.

”Pääkaupunkiseutu on kehittyvä tieteen, taiteen, luovuuden ja oppimiskyvyn sekä hyvien palvelujen voimaan perustuva maailmanluokan liiketoiminta- ja innovaatiokeskus, jonka menestys koituu asukkaiden hyvinvoinnin ja koko Suomen hyväksi. Metropolialuetta kehitetään yhtenäisesti toimivana alueena, jossa on luonnonläheinen ympäristö ja hyvä asua, oppia, työskennellä sekä yrittää”.

Vuonna 2004 perustettu Pääkaupunkiseudun neuvottelukunta on hyväksynyt yhteisen vision ja strategian pohjalta toimenpideohjelman. Toimenpideohjelma tarkistetaan vuosittain. Strategiset päämäärät ovat:

1. hyvinvoinnin parantaminen ja palvelutoiminnan tehostaminen erilaisilla yhteistoimintamuodoilla,
2. pääkaupunkiseudun kilpailukyvyn parantaminen ja
3. kaupunkirakenteen ja asumisen kehittäminen.

Arvoisa puheenjohtaja, hyvät valtuutetut,

Laadittu budjetti on erittäin herkkä. Olen verrannut sitä veden päällä kelluvaan kumipatjaan. Reunoille ilmaantuva paine kaataa sen helposti kokonaan. Taannoiseen Vantaan Sanomissa julkaistuun kolumniin viitaten, Vantaan kaupunki on varmastikin merihädässä, mutta olen varma, että se vielä hädästään kuiltä selviää, eli + yhden miljoonan tulokseen vuonna 2008, yhtään Vantaa-veneeseen keikuttajaa emme kuitenkaan tarvitse.

Kuten sanoin, budjettimme ei kestä juuri yhdenkään liikkuvan osan muuttamista, meidän omasta tai muiden toimesta. Suunnitellut toimintojen tehostamiseen tähtäävät muutokset prosesseissa sekä hallinnossa on saatettava hallittuun päätökseen. Kuten aiemmin mainitsin, tulee talouden seuranta merkittävästi toimialoilla sekä keskushallinnossa kehittää, vain siten voimme tarvittaessa reagoida ajoissa sekä suorittaa mahdolliset tarvittavat korjausliikkeet. Näin toimien meillä on edellytykset turvata jatkossakin vantaalaisten ansaitsemat palvelut – tosin jatkossakin seudullisesti korkeimmalla verorasituksella.

Arvoisa puheenjohtaja,

Kaupunginhallituksen nimissä toivon tulevaisuuteen suuntaavaa aktiivista keskustelua ja linjauksia myös suuriin kysymyksiin.